

ГЕОГРАФИЯ НА СТРАНИТЕ В УЧИЛИЩЕ – АНАЛИЗ НА УЧЕБНОТО СЪДЪРЖАНИЕ ПО ГЕОГРАФИЯ В РУСИЯ

Лъчезар ЙОРДАНОВ

Докторант, катедра „География“
ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“

Научен ръководител: проф. д-р Стела Дерменджиева

The country as a form of organization of the society on a particular territory is an important subject matter to geography. Geography of countries (also known as Regional Geography) as a scientific field of study deals with the complex study of the countries in the world, giving information about their nature, population, polity, economy, etc.

In the curricula of different countries around the world geography of countries has special focus. Bulgarian geographic education has long-standing methodical traditions in the area of studying countries in the world. However, it is always reasonable the foreign experience to be taken into consideration in terms of improving the quality of the education through implementing new ideas. Bulgaria borrows the Russian educational model because of cultural, historical and political reasons.

Subject matter of the paper is the Russian geographical education, and more concrete – studying geography of countries in schools. Analysis of the educational content of Russian’s curriculum is the major goal of the survey.

Държавата като форма на организация на обществото върху определена територия е непосредствен обект на изследване на географията. Изучаването на географията на определени страни довежда до формиране на съществена част от географската култура на учениците. Огромното значение на географията на страните се обуславя от динамичния характер на междудържавните отношения. Следователно, професионален дълг на учителя географ е да запознае учениците си с най-специфичните черти на дадена страна, като обясни връзката между природно-ресурсния потенциал и икономическото развитие на съответната държава, да запознае учащите с бита и културата на населението и държавното ѝ устройство и управление.

Чуждият методически опит може да ни помогне да подобрим начина на преподаване на географията на страните в училище. Следователно, методическата литература (свързана със сравнителното образование) и учебната документация за нас се явяват основен дидактически ресурс.

Цел на изследването е да се анализира учебното съдържание по география на страните в Руската федерация на база на *Програма основного общего образования по географии – 5–9 классы*¹ и учебните програми за 10 и 11 клас (базово ниво) и научно-методическа литература.

Не можем да анализираме учебни програми, без да познаваме образователната система на нашата или която и да е друга страна, затова пунктуално ще представим руската образователна система.

Образованието се разглежда като един от факторите за икономическия и социален прогрес. Пред образователната система се поставят следните главни цели:

- подпомагане на самоопределянето на личността и създаване на условия за нейната самореализация;

- развитие на гражданско общество;
- укрепване и усъвършенстване на законовата държава.

Образователната система трябва да обезпечава:

- запознаване на учащите със световните изисквания към модерното познание и с образователните програми, по които се обучават хората по света;

- ниво на обща и професионална култура, съответстващо на световното ниво;

- интеграция на индивида в системата на световната и националната култура;

- формиране на граждани, интегрирани в модерното общество и ориентирани към неговото усъвършенстване².

Училищното образование в Руската федерация се разделя на общо образование, професионално образование, допълнително образование и професионално обучение (член 10). Общото образование има следните нива: предучилищно образование, начално общо образование, основно общо образование, средно общо образование (член 10). Със закон от 11 юни 2007 г. общото средно образование (до 11. клас) е определено като задължително³.

Общото средно образование включва три степени – начално общо образование (4 г.), основно общо образование (5–6 г.) и средно общо образование (2 г.).

Основното общо образование е „втората степен на средното образование, която също е задължителна. Нейната продължителност е 5 години и има за цел формиране на учениковата личност, което включва формиране на нравствени убеждения, естетически вкус, здравословен начин на живот, висока култура на междуличностно и междуетническо общуване, овладяване на основите на науките и официалния за страната език, формиране на навици за умствен и физически труд, развитие на способностите, интересите и на социалното самоопределение...

Учебните предмети, предвидени за изучаване, са руски език (5.–9. кл.), литература (5.–9. кл.), чужд език (5.–9. кл.), математика (5.–9. кл.), компютърни науки (8.–9. кл.), история (5.–9. кл.), социални науки (вкл. икономика и право) (6.–9. кл.), география (5.–9. кл.), природни науки (5. кл.), физика (7.–9. кл.), химия (8.–9. кл.), биология (6.–9. кл.), изкуство (5.–9. кл.), технология (5.–8. кл.), гражданско образование (8 кл.), физическа култура (5.–9. кл.)⁴.

Задължителното основно общо образование завършва с полагане на общ държавен изпит (атестат).

„Целта на средната степен на общото образование е по-нататъшно формиране на личността на ученика, развитие на интереса към знанието и творческите способности, формиране на навици за самостоятелна учебна дейност на основата на индивидуализацията, подготовката на ученика за живота в обществото, за самостоятелен житейски избор, продължаване на образованието и начало на професионална дейност.

Образованието в средната обща степен е на две нива – базово и профилирано. Задачите на базовото ниво са възпитателни и развиващи. Като цяло то е ориентирано към формиране на обща култура. Профилираното ниво се избира съобразно способностите и потребностите на учещите се и е ориентирано към по-нататъшното професионално образование и дейност.

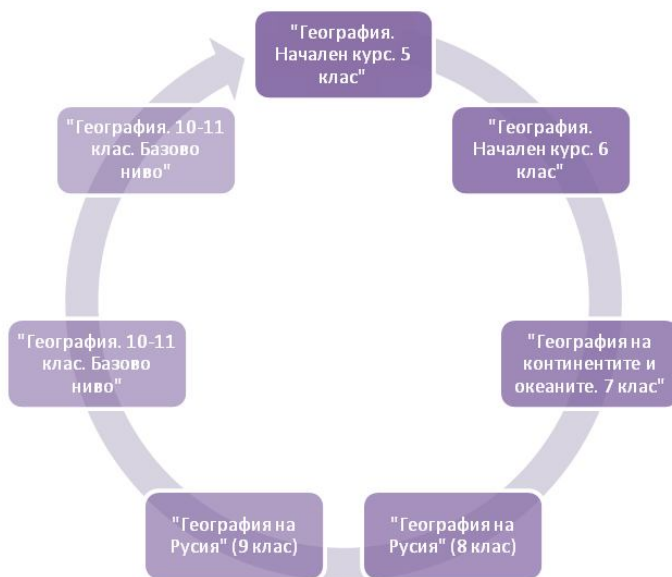
За всички профили учебните предмети са разделени на две групи – задължителни и избираеми. За всички профили задължителните учебни предмети са руски език, литература, чужд език, математика, история, социални науки, естествени науки, физическа култура”⁵.

В края на 11. клас учениците се явяват на единен държавен изпит и получават сертификат за завършено общо средно образование.

Географията в основното общо училище се изучава от 5. до 9. клас. Изучаването на география продължава по 35 часа годишно в 5. и 6. клас и по 68 часа в 7., 8. и 9. клас.

В 8. клас се изучава природна география на Русия (68 ч.), а в 9-и география на населението и стопанството (68 ч.).

Географията в 10. и 11. клас, базово ниво, се явява завършващ курс. Изучава се в 68 часа. Той е продължение на курсовете по география от 5. до 9. клас.

Фиг. 1. Обучението по география в руското училище

Курсът „География на континентите и океаните” в 7. клас е трети основен според учебната програма по предмета. Изучава се в 68 учебни часа на година. В съдържанието на курса е увеличен обемът на знанията по география на страните. Превес има социално-икономическата география, тъй като трябва да се обезпечи хуманистичната и културологичната роля на образованието и възпитанието на учащите. Специално внимание предстои да обърнем именно на този курс.

„География на континентите и океаните” в 7. клас се разделя на следните по-големи тематични ядра: „Въведение” (2 ч.), „Главни особености на природата на Земята” (9 ч.), „Население на Земята” (3 ч.), „Океани и континенти” (50 ч.), „Географска обвивка – нашият дом” (2 ч.). Тук ще изследваме по-детайлно тематичното ядро „Океани и континенти”.

Във фигурата по-долу са представени континентите и страните в тях, като е оградена последователността на изучаване, съответно на континентите и страните в тях.

Фиг. 2. Съдържателен обхват на изучаваните континенти и страните в тях в седми клас в тематично ядро „Океани и континенти”

В учебната програма се отразяват основните черти на страните, по които се прави характеристика. Континентът Северна Америка се изучава в седем учебни часа. Изучаваните страни са Канада, САЩ и Мексико. Основните черти, по които се прави характеристика на САЩ, според учебната програма са: географско положение, природа, население, стопанство и паметници на природното и културното наследство на САЩ. Има обаче разлика при изучаването на Канада. Основните черти на страната, по които се прави характеристика, са: географско положение, природа, население, стопанство, национални паркове в Канада, а при изучаване на Мексико са записани: географско положение, природа, население, стопанство. Основните черти при характеризиране на страни варират, както може да се заключи от примерите. Според нас, това действа благоприятно на обучението по география на страните в руското училище, защото по такъв начин се акцентира върху различни обществени и природно-географски аспекти на страните.

Към всеки курс и тематично ядро са предложени практически задачи за изпълнение от учениците. Тези задачи имат общ характер за всеки изучаван континент, но въпреки това можем да открием някои от тях, които са адресирани до обучението по география на страните. Ето някои практически задачи, записани в учебната програма за V–IX клас за континента Африка: Определете по карта природните богатства на страните от Централна Африка; Определете по карта основните видове дейности на населението на страните от Южна Африка; Оценете географското положение, планировката и външния облик на големите градове в Африка. След анализа на учебната програма можем да заключим, че практическите задачи са разнообразни по своя характер и позволяват на учениците да развият важни за развитието им умения и компетенции. Практическите задачи са насочени към комплексното характеризиране на страните, като така се преодолява схематизмът в обучението по география на страните.

В съдържателно отношение курсът в X–XI клас е организиран по раздели и теми. Раздел 1 е „Географска картина на света” (24 ч.), Раздел 2 „Многолика планета” се изучава в 39 часа.

В 10 и 11 клас страните се изучават, като се постави тематичен акцент.

Германия	• "Икономическият локомотив на Европа"
Франция	• "Многолика Франция"
Великобритания	• "От традиция към съвременност"
Италия	• "На международните пазари"
Унгария	• "Страна на кръстопътно положение в Европа"

Фиг. 3. Тематични акценти при изучаване на страни в X и XI клас

Тук ще представим конспектирано всички признаци (или основни черти), по които се характеризира Германия според учебната програма.

Германия – „икономическият локомотив на Европа”. Географски облик на Средна Европа: значителен брой население, масова имиграция; огромен икономически потенциал и водеща роля на страните в субрегиона в световното стопанство и международните икономически отношения, развитие на основни производства в огромен мащаб; екологични проблеми. Историко-географски и социални фактори за превръщането на Германия в европейски лидер. Полити-

ческа раздробеност в Германия. Разделяне и обединяване на Германия във втората половина на XX век. Географско положение на Германия в Европа: ключово централно положение. Ограничен природно-ресурсен потенциал на страната; значителни запаси на въглища и калиева сол; благоприятни агроклиматични ресурси. Голям брой на населението; нулев ест. прираст на населението и масова имиграция. Все по-нарастваща роля на немския език в съвременния свят. Високо ниво на развитие на стопанството на страната. Висока експортност на производството; активно участие в системата на международните икономически отношения. Водеща роля на крупните промишлено-градски агломерации.

Изучаването на страните в часовете по география в Русия постепенно се усложнява в средната образователна степен, като всяка една страна е представена по своеобразен, уникален начин чрез извеждане на най-специфичното в социално-икономическото ѝ развитие. Заглавията на темите за страните в X и XI клас поставят *смислов акцент за степента на социално-икономическото развитие* на конкретна страна (напр. Германия – „икономическият локомотив на Европа”), *ценностно отношение към природата* („Норвегия: природната среда в живота на човека”), *чувство за историческа принадлежност* („Великобритания: от традиция към съвременност”). По такъв начин проблемно-страноведският подход намира приложение в обучението по география на страните.

Географията на страните е важна част от географското знание в руското училище. Това твърдение се потвърждава от значителния брой на изучаваните страни в отделните класове, като по такъв начин се придобива комплексна представа за общото ниво на социално-икономическото развитие на държавите по континенти.

БЕЛЕЖКИ

¹ Програма основного общего образования по географии – 5–9 классы. < https://drofa-ventana.ru/books/vertical/progr_geogr_5-9_barinov_klimanov_dronov_3-150.pdf > 10.02.2017.

² **Бижков, Г., Н. Попов.** Сравнително образование. София, 1999, с. 221–222.

³ **Михова, М.** Образователните системи на страните от Г7 + Русия. Пловдив, 2015, с. 184.

⁴ Пак там, с. 188–189.

⁵ Пак там, с. 189–190.